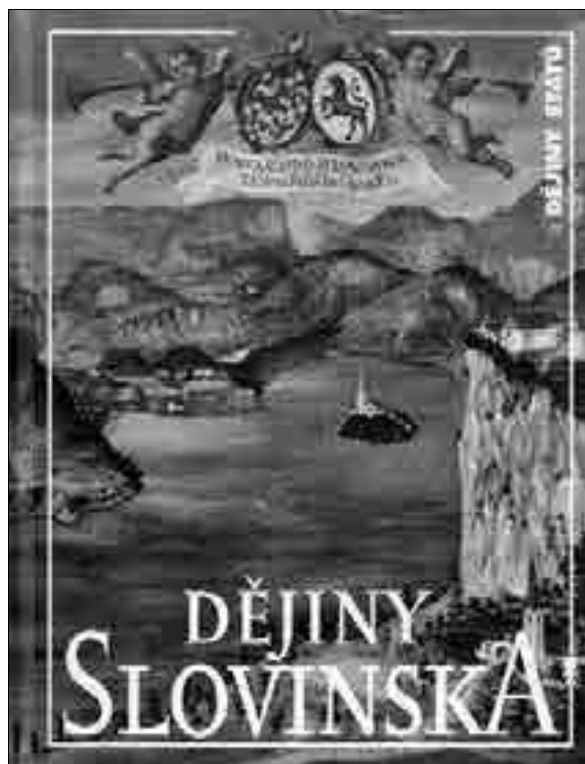

Jan Rychlík, Mária Tonková, Ladislav Hladký, Aleš Kozár: Dějiny Slovinska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 441 strani.

Knjiga je izšla v zbirki Dějiny států, kjer so predstavljene zgodovine različnih držav sveta. V tej zbirki je leta 1998 izšlo kolektivno delo (Miroslav Šesták, Miroslav Tejchman, Lubomíra Havlíhova, Ladislav Hladký, Jan Pelikán) Dějiny jihoslovanských zemí, nato pa so sledila dela, ki govorijo o posameznih novih državah, nastalih na ozemlju bivše Jugoslavije. Leta 2003 je izšlo delo Jana Rychlíka in Miroslava Kube Dějiny Makedonie, leta 2004 je več avtorjev (Jan Pelikán, Lubomíra Havlíková, Thomas Chrobák, Jan Rychlík, Miroslav Tejchman, Ondřej Vojtěchovsky) napisalo delo Dějiny Srbska, 2007 sta Jan Rychlík in Milan Perenčević napisala Dějiny Chorvatska in končno, leta 2011, je v tej zbirki izšla Zgodovina Slovenije (Dějiny Slovinska). Delo so pripravili štirje avtorji, Jan Rychlík je avtor večine poglavij o slovenski zgodovini, Mária Tonková je prispevala večino poglavja o razvoju kulture na Slovenskem, o sodobni kulturi je pisal Aleš Kozár, Ladislav Hladký pa je predstavitev zgodovine Slovencev zaokrožil s poglavjem o zgodovini češko-slovenskega sodelovanja od srednjega veka do sodobnosti.

Z dodatki in kazali knjiga obsega 441 strani. Njeni avtorji so se trudili obsežno snov, od prazgodovine do sodobnosti, čim bolj enakovredno razporediti v 12 poglavij, kar pa ni preprosto. V uvodnem delu je najprej geografsko predstavljen prostor današnje Slovenije in njene bližnje sosesčine. Nato se avtorji dotaknejo rabe izrazov Slovenec in Slovenija skozi stoletja ter ob tem vprašanja in problematike nastajanja in oblikovanja slovenskega naroda. Ves ta razvoj primerjajo z dogajanjem na Češkem. V tem uvodu je podan tudi kratek pregled češke zgodovinske literature, ki se je ukvarjala s slovensko zgodovino. Ob tem zelo jasno poudarijo dejstvo, da so Slovence vedno obravnavali v okviru večje državne tvorbe: habsburške monarhije, Kraljevine SHS in kasneje Kraljevine Jugoslavije ter nazadnje od leta 1945 v okviru nove Jugoslavije. Tu se vzporednice s češko zgodovino seveda razhajajo in zelo očitno je dejstvo, da Slovenci in njihova zgodovina kot samostojna enota niso bili zanimivi. Na koncu uvoda avtorji opozorijo še na en problem, to je poimenovanje krajev, predvsem tistih v zamejstvu, kot ga uporabljajo na Češkem – npr. Gradec je Štýrský Hradec. Sledijo poglavja, ki govorijo o slovenskem prostoru od prazgodovine naprej. Časovna razporeditev predstavljene slovenske zgodovine in zgodovine slovenskega prostora pa je taka: čas od prazgodovine in antike do zgodnjega srednjega veka, nato čas od leta 880 do 1526, temu sledi dogajanje v letih 1526 do 1790, nato pa poglavje o oblikovanju

slovenskega naroda, sledi poglavje, ki zajema čas od revolucije 1848 do ustavnosti, in nato še zadnje poglavje, ki govori o Slovencih v okviru Avstro-Ogrske. Prva svetovna vojna je v tem poglavju odpravljena zelo na kratko. Že smo pri Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev ter kasneji Kraljevini Jugoslaviji. Sledi poglavje o Slovencih v drugi svetovni vojni, nato po vojni poglavje in nazadnje poglavje o osamosvojitvi. Avtor vseh teh poglavij je Jan Rychlík.

Prvo poglavje govori o času od prazgodovine do zgodnjega srednjega veka in je najmanj obsežno od vseh. Žal so pri omembi pomembnih najdb iz prazgodovine pozabili na leseno kolo, ki so ga arheologi našli na Barju leta 2002 in bi zaradi svojega pomena moralo biti vključeno v tekst. Sicer poglavje na kratko in pregledno poda dogajanje na slovenskem in nekoliko širšem območju; ves čas so prisotne primerjave z dogajanjem v češkem prostoru.

Drugo poglavje zajema čas od leta 880 do leta 1526. Za slovenski prostor in njegove prebivalce usodna dogajanja v tem času so podana jedrnat, pregledno in ves čas v primerjavi z dogodki v širšem evropskem prostoru in seveda na Češkem. Tako pride še bolj do izraza drobljenje slovenskega prostora med posamezne plemiške rodbine in dosti enotnejše nastopanje plemiških rodbin na Češkem. V tem poglavju je žal popolnoma prezrt Hemin rod, ki je bil v našem prostoru pomemben za dogodke v 11. stoletju. Za neenotnost slovenskega prostora avtor krivi tudi dejstvo, da se je pokristjanjevanje Slovencev širilo iz dveh centrov – iz Ogleja in Salzburga – ter odnose med tema dvema centroma. Ob obravnavanju razvo-

ja gospodarstva, trgovine in mest vedno omenja tudi pojavljanje Judov v našem prostoru. V tem poglavju je še očitnejša povezava slovenskih dežel s češkimi, seveda na ravni visokega plemstva, spopadi med stanovni in vladarjem so bili v obeh deželah podobni, imeli pa so precej različne rezultate.

Naslednje poglavje govori o postopnem nastajanju habsburške monarhije in zajema čas med letoma 1526 in 1790. V tem času so nastajali in se zaostrovali spori med deželnimi stanovni in vladarjem, vrstile so se vojne: vojne s Turki, verske vojne, nasledstvene vojne; to je bil čas reformacije, protireformacije in kmečkih uporov. Če predstavljamo slovensko zgodovino (zgodovino slovenskega prostora), je v tem poglavju po mojem mnenju prevelik poudarek na dogajanju v okolici slovenskega prostora, čeprav so vsa ta dogajanja vplivala nanj. Opisovanje dogajanja v slovenskem prostoru je omejeno na reformacijo in protireformacijo ter turške vpade. Kmečki upori so le omenjeni, nekoliko podrobneje hrvaško-slovenski upor iz leta 1573. Tudi v tem poglavju so nekatere netočnosti. Če lahko omembo idrijskega rudnika živega srebra v Istri pripišemo površnim korekturam ali slabemu poznavanju slovenskega prostora (str. 64), pa je zmešnjava pri opisovanju razglasitve svobodne plovbe po Jadranu (1717) ter Trsta in Reke za svobodni pristanišči, kar se je zgodilo leta 1719, le malo prehuda (str. 82) napaka, da bi jo lahko prezrli, saj sta bila Trst in Reka za svobodni pristanišči razglašena istega leta. Slovenski bralec nehoti dobi občutek, da avtor zelo dobro pozna hrvaško zgodovino, ki jo v pretiranem obsegu vsiljuje v poglavja o slovenski zgodovini.

Obdobje od smrti Leopolda II. 1792 do marčne revolucije 1848, ki zajema pomembne dogodke na slovenskem ozemlju, je predstavljeno zelo shematično in mogoče s premajhnim poudarkom na razmerah in dogajanju med Slovenci. V tem zapletenem času so prebivalci slovenskega prostora doživeli napoleonske vojne, nastanek Ilirskih provinc, nato nastanek Kraljestva Ilirije in predmarčno dobo. Literatura, ki govori o tem času, predvsem pa o Ilirskih provincah, je dokaj skromna, moti, da ni omenjeno delo Melite Pivec-Stelè *La vie économique des provinces Illyriennes (1809–1813) suivi d'une bibliographie critique*, Paris 1930. To delo je še vedno pomembno tudi za francoske raziskovalce zgodovine Ilirskih provinc, če ne omenjam še drugih del, ki so na to tematiko izšla v Sloveniji. Nekaj težav je tudi ob omenjanju kongresov sv. alianse (str. 96–97), če že govorimo o njej; sestankov je bilo več: 1818 v Aachnu, 1820 v Opavi, 1821 v Ljubljani in 1822 v Veroni.

Poglavje, ki govori o letih 1848–1867, se pravi o težavnem času med revolucijo (pomladjo narodov) in ustavno dobo, podrobno predstavlja dogajanje v višji politiki, mogoče še preveč podrobno, o razmerah na Slovenskem pa spregovori dokaj shematično. Le bežno je omenjena sprememba zahodne meje slovenskega prostora po avstrijskem porazu v vojni s Prusijo

in Italijo. Primerjavam z razmerami na Češkem se tudi tokrat priključujejo primerjave s stanjem na Hrvaškem.

Sledi obsežno poglavje, ki zajema čas od leta 1867 do konca prve svetovne vojne (1918). Ta čas je bil za Slovence pomemben tako na gospodarskem kot tudi na političnem področju. Oblikovanje dualizma je imelo vpliv na dogajanja v slovenskem prostoru; okupacija in aneksija Bosne in Hercegovine sta pustili sledove v političnem življenju. V tem času je bilo kar precej aktualno spogledovanje s Hrvati in njihovimi strankami, kar je v tem poglavju zelo podrobno opisano, prav tako tudi odnos slovenskih političnih strank do drugih Slovanov v monarhiji ter njihovo sodelovanje in razhajanje.

Obdobje Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ter nato Kraljevine Jugoslavije je primerno predstavljeno, vloga Slovencev v teh letih pa tudi.

Slovenecem v drugi svetovni vojni je posvečeno posebno poglavje. Avtor se je potrudil, da bi predstavil zapletene razmere na Slovenskem, vendar daje poglavje občutek, da avtor vse ocenjuje s stališča nekega središča in ne s slovenskega stališča. Če že ves čas vpleta razmere na območju celotne Jugoslavije, bi ob tem lahko predstavil razliko med razmerami in dogajanjem na Slovenskem in v ostalih predelih, omeniti bi moral razliko med OF in odporniškimi gibanjem v ostalem jugoslovanskem prostoru, nerazumevanje OF v ostalih predelih Jugoslavije in spore, ki so zaradi tega nastali. Pohvalno pa je, da sta enakovredno predstavljena obe strani, ki sta v slovenskem prostoru delovali v času okupacije.

Poglavje o življenju Slovencev v okviru socialistične Jugoslavije se začne s političnim dogajanjem v letu 1945, nadaljuje pa z oblikovanjem nove oblasti in represalijami proti nasprotnikom novega režima ter dogajanji v zvezi s problematiko slovenske zahodne meje. Temu sledi predstavitev tedanjega gospodarstva in nato spora s Stalinovo Sovjetsko zvezo in Informbirojem. Pregledno so predstavljeni ključni dogodki do leta 1990.

Zadnje poglavje je posvečeno samostojni Sloveniji in sega do leta 2011. Precejšen del tega poglavja govori o razpadanju Jugoslavije in poskusih tako domačih kot tujih politikov, da bi to preprečili, končno pa le mora predstaviti dokončen razpad Jugoslavije in se posvetiti le Sloveniji.

Posebno poglavje je posvečeno kulturnemu razvoju v slovenskem prostoru in obsega 64 strani. Napisala sta ga dva avtorja; Mária Tonková je spregovorila o obdobju od prazgodovine do sodobne slovenske kulture, o kateri pa piše Aleš Kozár. V prvem poglavju so predstavljena nekatera arheološka najdišča, zanimivo pa je, da nista omenjeni najdbi piščali v Divjih babah in kolesa na Barju. Temu poglavju sledi kratka predstavitev slovenskega prostora v času antike. Na gospodarskem področju gre predvsem za predstavitev cestnih povezav, na umetniškem podro-

čju so predstavljeni rimski nagrobniki, na duhovnem področju pa nastanek prvih krščanskih škofij. Temu sledi pregled dogajanja na kulturnem področju skozi ves srednji vek do humanizma in reformacije. Poudarek je na arhitekturi, na gradnji samostanov, cerkva in gradov ter na oblikovanju mest. V poglavju o renesansi, reformaciji in protireformaciji ter začetku baroka je seveda največ pozornosti posvečene reformaciji ter razvoju in oblikovanju slovenskega jezika in slovenske identitete. Celoten razvoj slovenskega jezika in šolstva, ki je sledil v naslednjih stoletjih, avtorica utemeljuje z dosežki reformacije. Osnove, ki so jih Slovencem na področju kulture dali protestantski pisci, so se razvijale naprej. V času od 18. do konca 19. stoletja je avtorica poudarila napredek na šolskem področju ter na področju literature in lepih umetnosti. V tem času lahko že govorimo o slovenski kulturi. Nato sledi še predstavitev kulturnega dogajanja v okviru Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ter Kraljevine Jugoslavije in sprememb v času po drugi svetovni vojni, med letoma 1945 in 1990. Dogajanje v sodobni slovenski kulturi, njene uspehe in mednarodno odmevnost je v okviru tega poglavja predstavil Aleš Kozár.

Zadnje poglavje, ki ga je napisal Ladislav Hladký, govori o zgodovini češko-slovenskih stikov. Bralec lahko sledi loku dogajanja, ki sega od povezav vladajočega sloja v srednjem veku do povezav v 18. in 19. stoletju, ki so zajele širši krog ljudi. Poudarek je na dogajanju v drugi polovici 19. stoletja, na sodelovanju in razhajanju slovenskih in čeških politikov v dunajskem parlamentu. Po prvi svetovni vojni in nastanku nacionalnih držav so se stiki med Slovenci in Čehi omejili le na osebne stike, uradne povezave pa so bile na relaciji Beograd–Praga. Podobno je bilo tudi po drugi svetovni vojni. Tu se je pojavila še ena težava: jugoslovanski spor z Informbirojem. Kot ostale države vzhodnega bloka se je v tem sporu tudi Češko-slovaška postavila na stran Moskve. Po letu 1953 so se zaostreni odnosi otoplili, še boljši pa so postali po letu 1990. Takrat je češka stran znova začela odkrivati Slovenijo.

Sledi še poglavje Dodatki, ki obsega strani od 359 do 384. V njem najprej najdemo časovno preglednico dogajanja v slovenskem prostoru od 250.000 let pred našim štetjem do januarja 2007, ko smo dobili evro. Sledi nekaj rodovnikov pomembnejših plemiških družin, ki so imele posest na Slovenskem – najprej rodovnik koroških Spanheimov, sledi mu rodovnik štajerskih Otokarjev, nato so predstavljeni Celjski grofje, kjer je nekaj nejasnosti pri letnicah Hermana II. Celjskega, nato sta predstavljena rodovnik Habsburžanov v 14. in 15. stoletju ter rodovnik poznejših avstrijskih Habsburžanov, za konec pa še rodovnik habsburško-lotarinske veje do Otta Habsburga. Tem rodovnikom sledi pregled gospodov, ki so na slovenskem etničnem ozemlju vladali od 6. stoletja dalje. Ta pregled je urejen tako po posameznih rodbinah

kot tudi po posameznih deželah. V tej družbi se tako znajdejo državniki 19. stoletja, politiki in ministri Kraljevine SHS in Kraljevine Jugoslavije ter ne nazadnje politiki DFJ, FLRJ in SFRJ ter na koncu predsedniki samostojne republike Slovenije in predsedniki njenih vlad v letih 1991–2008. Bibliografija, navedena v knjigi, je za slovenskega bralca, predvsem za zgodovinarja, poglavje zase, saj manjkajo nekatera ključna dela.

V celoti gledano je knjiga zgledno pregledno delo z nekaterimi pomanjkljivostmi in napakami (slabe korekture), ki kažejo na to, da avtor novejša literature o Sloveniji in Slovencih ne obvlada povsem. Seveda se je treba vprašati, kateremu bralstvu je tako delo sploh namenjeno. Z nekoliko zlobe bi lahko rekla, da bo češki bralec ob tem delu dobil občutek, da so Slovenci bled odsev Čehov in Hrvatov. Pa smo res?

Eva Holz

Straža – kraj topline, zelenja in modrine (ur. Stane Granda). Straža: Občina Straža, 2014, 544 strani.

Na obrežjih reke Krke leži naselje, ki je dobilo svojo prvo monografijo z naslovom *Straža – kraj topline, zelenja in modrine* in jo je uredil slovenski zgodovinar Stane Granda. Prispevke zanj je napisalo kar dvajset avtorjev, domačinov in poznavalcev posameznih področij. Vsestranskost avtorjev je na vsebinski ravni dokaj opazna in monografiji daje posebno vrednost. Pri tem ne gre prezreti splošnega pomena tako uresničenega medsebojnega sodelovanja, ki ga je zahtevala priprava te knjige. Šele skozi vsebinsko razgrnitev posameznih prispevkov in literature dobimo pregled nad celovito predstavitev Občine Straža.

Pisana beseda je veliko trajnejša od izrečene, zato sta v obsežni monografiji na kar 544 straneh zajeta nastajanje in razvoj naselja Straža, katerega nosilce in njihove intence moramo natančno pregledati, če želimo prodreti v dejansko kompleksnost zgodovinskega dogajanja, in ker je naša domena z njim zamejena, si jo bomo ogledali skozi posamezne teme.

Knjiga se začne s predstavitev župana Alojza Knaflja, ki je zajela več tem: *Ustanovitev občine Straža, Grb in zastava občine Straža, Praznik občine Straža 22. april, Priznanja občine Straža in Zrcalo občine Straža*. Namen pričujočih prispevkov je natančneje orisati potek ustanavljanja sedanje občine Straža, ki je začela delovati 1. januarja 2007. Pri določitvi grba in zastave so se sklicevali na krajevno zgodovino ali tradicijo, krajevno kulturo, upodobitve v preteklosti, pomembne dogodke, osebnosti, arhitekturo oziroma